ZELENI POREZI U SRBIJI

Rok se približava

Zeleni porezi nisu tema za sutra, oni su obaveza koja je već danas tu. Deluju apstraktno, zvuče kao nešto „što još uvek nije za nas“, ali rokovi za pripremu i podnošenje poreskih prijava se ubrzano približavaju, obaveze postaju sve jasnije, a trošak je realan i izvestan.

*Pišu: Milijana Micić i Igor Lončarević**

Kraj 2025. godine bio je fokusiran na zatvaranje poslovnih knjiga, budžete za 2026. godinu i novogodišnje praznike, te je vrlo verovatno da je neopaženo prošla vest da su u decembru 2025. godine usvojeni novi zakoni koji uvode „zelene poreze“ u srpski poreski sistem. Radi se o Zakonu o porezu na uvoz ugljenično intenzivnih proizvoda i Zakonu o porezu na emisije gasova sa efektom staklene bašte, koji su u primeni od 1. januara 2026. godine.

Prva poreska prijava podnosi se elektronskim putem, za 2026. godinu, u periodu od 01. aprila do 31. maja 2027. godine.

Novi porezi treba da podstaknu odgovornije ponašanje prema životnoj sredini, ulaganje u modernije i čistije tehnologije, unapređenje energetske efikasnosti, izjednačavanje tržišnih uslova za domaće i strane igrače na srpskom tržištu, kao i bolji položaj srpskih igrača na tržištu EU.

Na prvi pogled može delovati neobično zašto se Srbija opredelila da uvede ove poreze, kada je po pitanju klimatskih promena i energetske efikasnosti još uvek u početnim fazama reformi. Takav potez je logičan i očekivan. S jedne strane, to je sprečavanje prelivanja poreskih prihoda u budžete drugih zemalja. S druge strane, Srbija je jasno stavila do znanja da želi da prati Evropsku uniju i međunarodnu zajednicu u ambicioznim klimatskim ciljevima, što je potvrdila formalnim potpisivanjem:

- Pariskog sporazuma 2017. godine, čiji je jedan od glavnih ciljeva da se u drugoj polovini 21. veka postigne ravnoteža između emisija i uklanjanja gasova sa efektom staklene bašte – odnosno klimatska neutralnost.
- Sofijske deklaracije o zelenoj agendi za Zapadni Balkan, 2020. godine, kao zemlja kandidat za članstvo, prihvatanjem da svoju energetsku i klimatsku politiku uskladi sa evropskim regulatornim okvirom.

Kako evropska klimatska politika menja pravila igre za izvoz u EU?

Aktivnosti usmerene ka klimatskoj neutralnosti u Evropskoj uniji već se sprovode kroz Sistem za trgovinu emisijama (*EU ETS*) koji je pokrenut još 2005. godine. Putem ovog sistema smanjuju se emisije gasova sa efektom staklene bašte kroz određivanje maksimalne emisije na godišnjem nivou. Privredni subjekti dobijaju ili kupuju dozvole za emisije, u vrednosti jedne tone CO_2 ekvivalenta, a ključnu ulogu imaju aukcije i sekundarno tržište na kojima se formira tržišna cena zagađenja i omogućava trgovina viškom dozvola. Većina dozvola se danas prodaje putem aukcija, dok se deo i dalje besplatno dodeljuje kao privremena mera za zaštitu konkurentnosti industrije u EU.

Međutim, iako je smanjio emisiju gasova sa efektom staklene bašte, EU ETS podigao je cenu emisija i time otvorio put za premeštanje proizvodnje u zemlje sa manje restriktivnim ekološkim propisima ili zamenu domaćih proizvoda jeftinijim proizvodima iz uvoza. Kao odgovor, uveden je Carbon Border Adjustment Mechanism (***CBAM***), mehanizam koji predviđa plaćanje svojevrsne „carine“ na uvoz u EU određenih tipova proizvoda čija proizvodnja emituje CO_2.

Logika je jednostavna, ako privredni subjekti u EU moraju da plaćaju za svoje emisije CO_2, strani proizvodi bi trebalo da se suoče sa sličnim troškom prilikom izvoza u EU. Prelazni period primene CBAM bio je 2023-2025. godina i obaveza se odnosila na kvartalno izveštavanje o emisijama CO_2, dok je od 1. januara 2026. godine počela puna primena koja uključuje kupovinu CBAM sertifikata.

Upravo uvođenje CBAM otvorilo je dodatne brige kod privrednih subjekata koji pretežno svoje proizvode izvoze u Evropsku uniju, jer se suštinski trošak CBAM sertifikata preliva na proizvođača iz „treće zemlje“, čime njihovi proizvodi postaju manje konkurentni na tržištu Evropske unije. Stoga se javila potreba za dugoročnim prilagođavanjem ekonomske, poreske i ekološke politike u „trećim zemljama“ kako bi ostale konkurentne na tržištu Evropske unije. Upravo ovim putem je pošla i Srbija.

Na koga će u Srbiji uticati zeleni porezi?

Nesumnjivo je da zeleni porezi ne utiču na sve privredne subjekte u Srbiji, već samo na one čija delatnost utiče na životnu sredinu.

Porez na emisije gasova sa efektom staklene bašte uvodi se za one koji zaista i emituju štetne gasove, a to su i proizvođači i uvoznici.

Obveznici su pravna lica i preduzetnici koji kao operateri postrojenja imaju dozvolu za emisiju ovih gasova, jer u svojim postrojenjima proizvode: veštačka đubriva i azotna

Ilustracija: Gemini

jedinjenja, cement, sirovo gvožđe, čelik i ferolegure, aluminijum, električnu energiju.

Međutim, ovaj porez ne odnosi se na sve gasove, već samo na: ugljen-dioksid (CO_2), azot-suboksid (N_2O) i perfluorougljenike (PFCs). Poreska osnovica se izražava u tonama CO_2 ili tonama ekvivalenta CO_2 (CO_2eq) i predstavlja višak emisija iznad propisanog standarda, odnosno razliku između ukupnih emisija i referentnih emisija u toku kalendarske godine. Porez se plaća četiri evra po toni, preračunato u dinare po srednjem kursu NBS na poslednji dan poreskog perioda za koji se podnosi poreska prijava.

Dakle, svaka dodatna emisija iznad propisanog standarda ima svoju cenu, i ta cena ulazi u troškove poslovanja.

S druge strane, porez na uvoz ugljeničnih proizvoda odnosi se na uvezenu robu koja je već tokom svoje proizvodnje emitovala značajne količine CO_2. Kategorije proizvoda su utvrđene tarifnim oznakama iz Carinske tarife i načelno obuhvataju: gvožđe i čelik, cement, đubrivo i aluminijum.

Obveznik ovog poreza je lice koje uvozi takav proizvod u svoje ime i za svoj račun, kao i lice za čiji račun se uvoz obavlja (kod posrednog carinskog zastupanja). Ipak, postoji prag ispod kog se porez ne plaća – uvoz manji od pet tona ugljeničnog proizvoda tokom kalendarske godine.

Oporezuje se količina emisija gasova sa efektom staklene bašte (CO_2eq) nastalih tokom proizvodnje konkretnog proizvoda. Ona može biti realno nastala, potvrđena izveštajem validatora, umanjena za propisanu referentnu količinu emisija, ili procenjena, u situacijama kada validator iz bilo kog razloga ne može da potvrdi stvarnu emisiju. Porez se plaća četiri evra po toni, preračunato u dinare po srednjem kursu NBS na poslednji dan poreskog perioda za koji se podnosi poreska prijava.

Porez na emisije gasova sa efektom staklene bašte, predstavlja zapravo odgovor naše države na početak naplate „carine“ na uvoz ugljenično intenzivnih proizvoda u EU, kome je od 1. januara podlegla i Srbija kao „treća zemlja“, dok je porez na uvoz ugljenično intenzivnih proizvoda njegov nacionalni ekvivalent.

Da li je potrebna brza reakcija?

Uvođenje zelenih poreza jasan je signal da država menja pristup i da će poslovanje koje ignoriše uticaj na životnu sredinu postajati sve skuplje i neizvesnije. Upravo zato se zeleni porezi ne smeju posmatrati samo kao zakonska obaveza, već kao sastavni deo finansijskog planiranja. Važno je da ovo planiranje bude prioritet i u kratkom i u dugom roku.

Budući da se prva poreska prijava podnosi za kalendarsku 2026. godinu, i to u periodu od 1. aprila do 31. maja 2027. godine, sada je pravi trenutak da se izvrši analiza uslova za oporezivanje i izvrši procena iznosa troškova poreza. Ovo praktično znači da će se po osnovu prepoznatih i procenjenih troškova po osnovu zelenih poreza, a u skladu sa računovodstvenim pravilima, formirati kratkoročna rezervisanja u finansijskim izveštajima za 2026. godinu za unapred obračunati trošak. Čak i kada porez još nije obračunat i plaćen, ali je verovatno da će obaveza plaćanja nastati, njegova finansijska posledica mora biti adekvatno prikazana u finansijskim izveštajima.

Dakle, zeleni porezi su tu, sa ili bez vaše pripreme, uz planiranje ili kroz potpuno ignorisanje. Jedno je, međutim izvesno, poreska obaveza postoji, rokovi su sve bliži, a nepoznavanje propisa ne štiti od prekršajnih kazni i kamata.

**Autori su zaposleni u poreskom odeljenju u KPMG-u Srbiji, na pozicijama stariji menadžer i partner.*